

ДЖАФАРОВА Е. В. РАЗРЕШИТЕЛЬНЫЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ В УКРАИНЕ: СОСТОЯНИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Осуществлен анализ юридической мысли в понимании административно-правовых отношений с целью определения разрешительных отношений. Под последними определены общественные отношения, которые урегулированы нормами административного права управленческого или публично-сервисного характера, по поводу реализации и защиты субъективных прав и выполнения обязанностей, направленных на обеспечение безопасности жизни, здоровья, имущества граждан, окружающей природной среды, общества и государства в целом. Доказано, что разрешительные отношения по поводу получения разрешительных услуг являются публично-сервисными, а отношения между государством и субъектом предоставления разрешительных услуг по организации и контролю за такой деятельностью являются по своей природе управленческими.

Ключевые слова: правоотношения, административно-правовые отношения, разрешительные отношения, публичный интерес, органы публичной администрации.

DZHAFAROVA O. V. LICENSING LEGAL RELATIONS IN UKRAINE: THE PRESENT STATE AND DEVELOPMENT PERSPECTIVES

The analysis of legal thought concerning the understanding of administrative and legal relations aiming at clarifying licensing legal relations is realized.

Social relations regulated by administrative law of managing or public service nature about realization and protection of subjective rights and fulfilling duties directed on guaranteeing human safety of life, health and property, the natural environment, society and the state in the whole are offered to understand under licensing relations.

It is offered to use categories “public administration bodies” for determining subjects, which activity is directed on realizing and guaranteeing fundamental rights and freedoms of citizens. This in turn will contribute to the transformation of the legal system of Ukraine to European one and improve the enforcement practice in our country and as a result to set the rule of law principle.

Differentiation of licensing legal relations is made, namely they are: relations between the state and a subject of providing licensing services concerning organization and control over such an activity and relations between subjects of public administration, which provide licensing services and corresponding subjects, which want to get the latter.

It is such a differentiation of stated legal relations reveals new purpose of administrative law, which is not only managing activity but also service one. The licensing relations concerning obtaining licensing services are public and service, but relations between the state and a subject providing licensing services (public administration bodies) concerning organization and control over such an activity are managing by the nature.

Keywords: legal relations, administrative and legal relations, licensing relations, public interest, public administration bodies.

УДК 351.9

М. М. КАРПЕНКО,

*здобувач кафедри загальноправових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто контроль за Службою безпеки України як елемент системи забезпечення законності в діяльності цього органу. Досліджено стан законодавчого забезпечення здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України. На основі аналізу змісту ключових нормативно-правових актів у цій сфері виділено основні проблеми, що існують у її правовому регулюванні.

Ключові слова: законність, контроль, Служба безпеки України, парламентський контроль, громадський контроль.

Служба безпеки України є ключовим державним органом у сфері забезпечення державної безпеки України, прав і свобод, законних

інтересів громадян та суспільства. Тому цьому органу влади надані широкі повноваження, у тому числі – пов’язані з тимчасовим обмеженням

прав і свобод людини у випадку виникнення такої необхідності. У зв'язку з цим питання забезпечення законності діяльності Служби безпеки України, її підконтрольності суспільству та державі набуває особливого значення з метою недопущення зловживання наданими цьому органу можливостями, необґрунтованого обмеження та порушення прав і свобод.

Україна в рамках міжнародних договорів взяла на себе зобов'язання зі створення ефективною системи контролю за діяльністю правоохоронних органів в цілому та Служби безпеки України зокрема. Така система має забезпечити спрямованість діяльності органу, передусім, на захист прав та свобод людини і громадянина та недопущення їх порушень під час виконання покладених на Службу безпеки України завдань. За роки незалежності Україною послідовно впроваджувалась система контролю за правоохоронними органами, як з боку органів державної влади (парламентський, президентський, судовий), так і з боку громадянського суспільства. Водночас і сьогодні існує цілий ряд недоліків правового регулювання цієї сфери, що ускладнюють ефективне забезпечення законності у діяльності Служби безпеки України.

Загальні аспекти здійснення контролю за діяльністю органів державної влади розглядалися у дослідженнях О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. К. Колпакова, О. М. Музичука, А. Й. Присяжнюка. Окрім цього, в рамках дослідження управління забезпеченням національної безпеки контроль за діяльністю суб'єктів її забезпечення (у тому числі – Служби безпеки України) розглядалися Г. О. Пономаренко. Але на сьогодні практично відсутні дослідження, прямо присвячені нормативно-правовому забезпеченню контролю за діяльністю власне Служби безпеки України.

Метою дослідження є оцінка стану законодавчого забезпечення контролю за діяльністю Служби безпеки України та виявлення ключових проблем, які існують у цій галузі.

Законність є одним із ключових принципів діяльності органів державної влади в Україні (на що, зокрема, вказують О. М. Бандурка [1, с. 32], Ю. П. Битяк [2, с. 12]). Законність як одна із засад діяльності Служби безпеки України безпосередньо закріплена ч. 1 ст. 3 Закону України «Про Службу безпеки України» [3].

Незважаючи на те, що законодавче визначення поняття «законність» відсутнє, його зміст знайшов достатньо широке висвітлення у юридичній літературі. Як принцип діяльності законність розглядає Ю. П. Битяк, який указує,

що принцип законності означає, що органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень і у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2, с. 13]. На думку І. В. Мартянова, законність доцільно розглядати як режим; законність у державному управлінні – це правовий режим життя суспільства, який зобов'язані підтримувати всі державні органи, установи, організації, посадові, службові особи та громадяни, це конституційний принцип і метод діяльності органів виконавчої влади [4, с. 134]. В цілому слід погодитись, що розуміння змісту законності у тому чи іншому аспекті залежить, передусім, від контексту дослідження; так, Г. О. Пономаренко вказує, що законність, залежно від мети та завдань того чи іншого дослідження, може розглядатися у різних аспектах, зокрема, як: принцип, метод, режим, гарантія чи вимога [5, с. 97].

Дотримання законності в діяльності органів державної влади забезпечується гарантіями законності. Як вказує В. К. Колпаков, система гарантій законності включає, з одного боку, загальні умови або передумови законності, а з іншого – спеціальні юридичні або організаційно-правові засоби забезпечення режиму законності. До перших він відносить політичні, економічні, організаційні, ідеологічні умови, що існують у державі; до других – засоби забезпечення законності, що в основному концентруються у сфері виконавчої влади і виражаються у функціонуванні особливого державно-правового механізму, який складається з: організаційно-структурних формувань та організаційно-правових методів [6, с. 660]. Розвиваючи цю думку, В. В. Пахомов визначає способи забезпечення законності як «окрему групу гарантій забезпечення законності, цілеспрямовану діяльність відповідних органів (посадових осіб), яка здійснюється в межах покладених на них завдань, функцій та повноважень з метою встановлення фактичного стану дотримання вимог чинного законодавства та відповідного реагування на нього» [7, с. 15].

Дослідниками, як правило, виділяються три основні способи забезпечення законності в державному управлінні: проведення контролю, здійснення нагляду, звернення громадян [2, с. 217; 6, с. 662].

Особливе місце в системі способів забезпечення законності посідає контроль. Він характеризується як складова частина (елемент) управління, що забезпечує систематичну перевірку

виконання Конституції, законів України, інших нормативних актів, додержання дисципліни і правопорядку і полягає у втручанні контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних органів, даванні їм обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміні чи скасуванні актів управління, вжитті заходів примусу щодо підконтрольних органів [2, с. 223–224].

На законодавчому рівні положення щодо здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України закріплені у розділі VI Закону України «Про Службу безпеки України» [3]. Ним передбачаються два основних суб'єкти, які здійснюють подібну діяльність: Верховна Рада України та Президент України.

Поряд із наведеним законом окремі питання контролю за діяльністю Служби безпеки України регламентуються Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави». Цей закон виділяє ширший перелік суб'єктів контролю: Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України; центральні та місцеві органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом; органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом; прокуратура України; судові органи України; громадяни України та громадські організації, утворені відповідно до Конституції України для здійснення та захисту прав і свобод громадян та задоволення їхніх політичних, економічних, соціальних, культурних інтересів; засоби масової інформації [8]. При цьому слід погодитись із твердженням М. М. Мікуліної, яка зазначає, що стосовно органів прокуратури слід говорити не стільки про контроль, скільки про нагляд [9, с. 3]. Це підтверджується й положеннями Закону України «Про Службу безпеки України», який вказує на те, що Генеральний прокурор України та уповноважені ним прокурори здійснюють саме нагляд за додержанням і застосуванням законів Службою безпеки України [3].

Також, слід мати на увазі, що перелік суб'єктів контролю, визначений Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», стосується Воєнної організації та правоохоронних органів держави в цілому, а не лише Служби безпеки України. Цей закон встановлює й обмеження щодо здійснення демократичного цивільного контролю над Службою безпеки України, вказуючи, що

«контроль за діяльністю Служби безпеки України, розвідувальних і контррозвідувальних органів України, оперативних підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність, а також органів досудового розслідування здійснюється з дотриманням вимог законів України «Про Службу безпеки України», «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України», інших законів та Кримінального процесуального кодексу України» [8]. Але слід звернути увагу, що Закон України «Про Службу безпеки України» не містить прямих указівок на обмеження щодо проведення цивільного контролю за діяльністю органу. Це створює певні ускладнення для правозастосовної практики, адже призводить до можливості неоднозначного трактування природи обмеження, встановленого цією нормою.

Повноваження Верховної Ради України у сфері здійснення постійного контролю за діяльністю Служби безпеки України, дотриманням нею законодавства закріплені у Конституції України, Законах України «Про Службу безпеки України» та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави». Ключовим положенням, що визначає роль Верховної Ради України як суб'єкта парламентського контролю, є п. 33 ст. 85 Конституції України, відповідно до якого Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у межах, визначених Конституцією та законом [10].

Закон України «Про Службу безпеки України» встановлює, що Верховна Рада України здійснює контроль за діяльністю Служби безпеки України та дотриманням нею законодавства (ч. 1 ст. 31 Закону України «Про Службу безпеки України»), однак додатково не деталізує повноваження Верховної Ради України у сфері контролю за Службою безпеки України, вказуючи лише на те, що Голова Служби безпеки України щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України (п. 2 ст. 31 Закону України «Про Службу безпеки України») [3].

Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» визначає повноваження Верховної Ради України у сфері здійснення парламентського контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави (у тому числі – і Службою безпеки України), зокрема:

- визначення основ національної безпеки;
- затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України;

- під час затвердження Державного бюджету України – визначення розміру витрат на забезпечення державної безпеки України із зазначенням конкретного спрямування бюджетних асигнувань;

- розгляд за поданням Кабінету Міністрів України і затвердження загальнодержавних програм реформування та розвитку правоохоронних органів (у тому числі Служби безпеки України), вирішення соціальних проблем, а також інших програм, що стосуються оборони і безпеки держави;

- під час обговорення звітів і доповідей Кабінету Міністрів України про виконання Державного бюджету України – розгляд стану і доцільності використання бюджетних коштів, виділених на потреби забезпечення державної безпеки тощо [8].

Окрім цього, елементом контролю є призначення Верховною Радою України на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України (п. 12¹ ст. 85 Конституції України) [10].

Здійснення парламентського контролю виражається передусім через діяльність відповідного профільного комітету Верховної Ради України (на сьогодні це – Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони). Зауважимо, що вимога наявності спеціалізованого парламентського комітету із нагляду за правоохоронними органами є визнаним в Європі принципом цивільного контролю за їх діяльністю (зокрема на це вказується у Рекомендаціях Парламентської асамблеї Ради Європи № 1713 від 2005 року [11]).

Контрольна функція комітетів Верховної Ради України визначається п. 3 ст. 11 Закону України «Про комітети Верховної Ради України». З метою реалізації цієї функції їм надані повноваження щодо:

- аналізу практики застосування законодавчих актів у діяльності державних органів, їх посадових осіб із питань, віднесених до предметів відання комітетів;

- підготовки та подання відповідних висновків та рекомендацій на розгляд Верховної Ради України;

- направлення матеріалів для відповідного реагування в межах, установлених законом, органам Верховної Ради України, державним органам, їх посадовим особам;

- погодження питань, проведення консультацій щодо призначення на посади та звільнення з посад керівників відповідних державних органів, створення і ліквідації спеціальних державних органів, що віднесені до предметів відання комітетів;

- здійснення інших погоджень і консультацій у випадках, передбачених законом (ст. 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України») [12].

Слід зазначити, що окремі науковці (зокрема О. О. Котелянець) вказують на позитивний досвід діяльності комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони (запровадження практики виїзних засідань в органах сектора безпеки, розгляд у постійному плановому режимі нагальних питань розвитку і функціонування відповідних структур, видання Службою безпеки України «Білої книги», що відображала результати роботи органу за рік) [13, с. 120]. Водночас механізм взаємодії між відповідним профільним комітетом та Службою безпеки України законодавчо не визначений (окрім, власне, загальних положень щодо контрольної діяльності комітетів Верховної Ради України), що значно знижує ефективність здійснення контрольної функції.

Важливою частиною парламентського контролю є також діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Зауважимо, що Закон України «Про Службу безпеки України» не визначає цей орган як суб'єкт контролю за діяльністю Служби безпеки України. Проте він визначений як один із суб'єктів демократичного цивільного контролю Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [8]. Окрім цього, ст. 101 Конституції України покладає на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина [1], а ст. 2 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», визначаючи сферу застосування цього закону, вказує, що нею є відносини, що виникають під час реалізації прав і свобод людини і громадянина між громадянином України, незалежно від місця його перебування, іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території України, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами [14]. Відповідно, Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини слід вважати суб'єктом контролю за діяльністю Служби безпеки України в частині дотримання нею прав та свобод людини і громадянина.

Контроль за діяльністю Служби безпеки України, що здійснюється Президентом України, як і у випадку Верховної Ради України, базується на його повноваженнях, закріплених Конституцією України, зокрема – внесеним ним до Верховної Ради України пропозицій щодо загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України тощо. Окрім цього, відповідно до ч. 4 ст. 32 Закону України «Про Службу безпеки України», Голова Служби безпеки України щорічно подає Президенту України письмовий звіт про діяльність Служби безпеки України.

Частина 1 статті 32 Закону України «Про Службу безпеки України» передбачає можливість здійснення Президентом України контролю за діяльністю Служби безпеки України як особисто, так і уповноваженими ним органами. Передусім це стосується Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України, який діє відповідно до ч. 2 ст. 32 Закону України «Про Службу безпеки України», згідно з якою він здійснює постійний контроль за дотриманням конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці органів і підрозділів Служби безпеки України, а також контроль за відповідністю виданих Службою безпеки України положень, наказів, розпоряджень, інструкцій і вказівок Конституції і законам України.

Повноваження Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України деталізовані Положенням про повноваження Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України та гарантії його діяльності, затвердженим указом Президента України від 18 травня 2007 року № 427/2007. Відповідно до цього Положення Уповноважений:

1) здійснює контроль за додержанням органами і підрозділами Служби безпеки України конституційних прав громадян і законодавства в оперативно-розшуковій діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці;

2) вивчає положення, накази, розпорядження, інструкції і вказівки Служби безпеки України з метою визначення їх відповідності Конституції і законам України, в установленому

порядку реєструє ці нормативно-правові акти і вживає заходів щодо включення їх до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів;

3) розглядає за дорученням Президента України звернення громадян щодо порушення їх конституційних прав і свобод, інших порушень у діяльності Служби безпеки України, а також зауваження і пропозиції щодо її діяльності;

4) розглядає інформацію з основних питань діяльності Служби безпеки України, випадки порушення законодавства та вносить за результатами розгляду в установленому порядку відповідні пропозиції;

5) одержує у разі потреби від міністерств, інших центральних органів виконавчої влади експертні оцінки з окремих питань;

6) розробляє та подає Президенту України пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на забезпечення додержання конституційних прав громадян і вимог законодавства в оперативно-розшуковій, контррозвідувальній діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці органів і підрозділів Служби безпеки України;

7) готує та подає Президенту України доповіді про результати своєї роботи;

8) надає Службі безпеки України рекомендації, узагальнення, довідки про нормотворчу роботу і забезпечення законності в оперативно-службовій діяльності;

9) бере участь у попередньому розгляді пропозицій щодо утворення, ліквідації та реорганізації органів і підрозділів Служби безпеки України, проектів актів Президента України з питань діяльності Служби безпеки України та подань про призначення Президентом України на посади та звільнення з посад посадових осіб зазначених органів і підрозділів;

10) виконує за дорученням Президента України інші функції з метою забезпечення постійного контролю Президента України за діяльністю Служби безпеки України [15].

Зауважимо, що саме стосовно Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю Служби безпеки України повноваження у сфері контролю та механізму його здійснення розкриті найбільш повно.

Іншим елементом контролю, що здійснюється Президентом України, виходячи з положень законів України «Про Службу безпеки України» та «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» слід вважати діяльність Ради національної безпеки та оборони України. Контрольна функція цього органу

визначається ст. 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України», яка покладає на нього координацію та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час, а також в умовах воєнного або надзвичайного стану та у разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [16], а також ст. 14 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» [8]. Окрім цього, п. 2 ст. 4 Закону України «Про Раду національної безпеки та оборони України» відносить до компетенції Ради здійснення поточного контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони та подання Президенту України відповідних висновків та пропозицій [16]. Слід зауважити, що, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки України», цей орган визначається не як орган виконавчої влади, а як державний правоохоронний орган спеціального призначення [3]. Водночас центральне місце Служби безпеки України в системі забезпечення національної безпеки зумовлює необхідність включення контролю та координації діяльності цього органу до сфери діяльності Ради національної безпеки і оборони України.

Окремим видом демократичного цивільного контролю є громадський контроль. Як вказує Г. О. Пономаренко, особливістю цього виду контролю є те, що його суб'єкти, як правило, не мають права втручатися в оперативну діяльність досліджуваної нами групи органів, а їх рішення мають здебільшого рекомендаційний характер і профілактичне спрямування [5, с. 102]. Виходячи з положень ст. 19 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю над Воєнною організацією держави та правоохоронними органами як через громадські організації, членами яких вони є, через депутатів представницьких органів влади, так і особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, або до іншого державного органу в порядку, визначеному Конституцією України та Законом України «Про звернення громадян» [8]. Важливим елементом громадського контролю є також обов'язок Служби безпеки України інформувати громадськість про свою діяльність через засоби масової інформації, шляхом

надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших формах у визначеному законодавством порядку (ст. 7 Закону України «Про Службу безпеки України») [3]. Водночас це положення є єдиним закріпленим безпосередньо у Законі України «Про Службу безпеки України», що регламентує здійснення громадськістю контролю за її діяльністю. При цьому особливості реалізації громадського контролю за діяльністю Служби безпеки України цим законом не закріплені взагалі.

Таким чином, в українському законодавстві закріплено достатньо розгалужену систему суб'єктів контролю за діяльністю Служби безпеки України, окремі елементи якої визначені у різних нормативно-правових актах. У той же час нормативно-правове забезпечення цієї сфери не позбавлене ряду недоліків.

Передусім необхідним видається пряме закріплення у Законі України «Про Службу безпеки України» положень щодо здійснення громадського контролю за діяльністю цього органу, а також його основних механізмів (зокрема інформування громадськості про діяльність Служби безпеки України, у тому числі шляхом видання «Білої книги», законодавча вимога щодо якої наразі встановлена лише для Збройних сил України; діяльність Громадської ради при Службі безпеки України, діяльність якої наразі регламентується лише положенням, тощо).

Іншим суттєвим недоліком нормативно-правового регулювання здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України є відсутність прямої вказівки у Законі України «Про Службу безпеки України» на обмеження щодо здійснення демократичного цивільного контролю за діяльністю цього органу, яка потенційно може спричинити неоднозначне трактування природи подібних обмежень. Передусім ця проблема пов'язана з тим, що перелік суб'єктів контролю за діяльністю Служби безпеки України, наведений у Законі України «Про Службу безпеки України», та перелік суб'єктів демократичного цивільного контролю, наведений у Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», не співпадають. За цих умов відсутність прямих вказівок на обмеження, що накладаються, робить можливим трактування, відповідно до якого відбувається практично повне виключення контрольної діяльності органів, прямо не наведених у Законі України «Про Службу безпеки України».

Таким чином, пряме закріплення переліку обмежень щодо здійснення контролю за діяльністю Служби безпеки України у відповідному законі сприятиме удосконаленню правозастосування у цій сфері та вирішити проблему можливості неоднозначного тлумачення таких обмежень.

З метою забезпечення ефективного парламентського контролю потребує законодавчого врегулювання і механізм контролю за діяльністю Служби безпеки України, що здійснюється відповідним комітетом Верховної Ради України.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник / О. М. Бандурка. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
2. Адміністративне право України : підручник / [Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка ; М-во освіти і науки України. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
3. Про Службу безпеки України : закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
4. Мартьянов І. В. Нагляд прокуратури і контроль державних органів – способи забезпечення законності в державному управлінні / І. В. Мартьянов // Актуальні проблеми держави і права. – Вип. 19. – 2003. – С. 134–136.
5. Пономаренко Г. О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади : монографія / Г. О. Пономаренко. – Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. – 448 с.
6. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В.К. Колпаков. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
7. Пахомов В. В. Теоретичні засади забезпечення законності в державному управлінні / В. В. Пахомов // Юридична наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 13–18.
8. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : закон України від 19.06.2003 № 975-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366.
9. Мікуліна М. М. Механізм контролю за Службою безпеки України у сфері забезпечення особистих немайнових прав фізичної особи / М. М. Мікуліна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 1 (7). – [13 с.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13mmpf.pdf>.
10. Конституція України : від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Parliamentary Assembly. Recommendation 1713 (2005). Democratic oversight of the security sector in member states [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta05/erec1713.htm>.
12. Про комітети Верховної Ради України : закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134.
13. Котелянець О. О. Шляхи підвищення ефективності демократичного цивільного контролю над сектором безпеки / Котелянець Олена Олегівна // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4 (21). – С. 118–123.
14. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
15. Про повноваження та гарантії здійснення постійного контролю за діяльністю Служби безпеки України : указ Президента України від 18.05.2007 № 427/2007 // Офіційний вісник України. – № 37. – 2007. – Ст. 13.
16. Про Раду національної безпеки і оборони України : закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.

Надійшла до редколегії 07.05.2014

КАРПЕНКО М. Н. ПРОБЛЕМЫ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНТРОЛЯ ЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СЛУЖБЫ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Рассмотрен контроль над Службой безопасности Украины как элемент системы обеспечения законности в деятельности данного органа. Исследовано состояние законодательного обеспечения осуществления контроля над деятельностью Службы безопасности Украины. На основе анализа содержания ключевых нормативно-правовых актов в данной сфере выделены основные проблемы, существующие в её правовом регулировании.

Ключевые слова: законность, контроль, Служба безопасности Украины, парламентский контроль, общественный контроль.

KARPENKO M. M. PROBLEMS OF REGULATORY CONTROL PROVISION OVER THE ACTIVITY OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE

The objective of the paper is an assessment of legislative provision of control over the Security Service of Ukraine and detection of the key problems existing in this area.

The need to achieve the objective of the study is due to the fact that among research on the general aspects of realizing control over the activity of the state authorities there are practically no studies directly devoted to regulatory provision of control over the activity of the Security Service of Ukraine. It actually determines the relevance of this problem's research.

Control over the Security Service of Ukraine as a system element of guaranteeing rule of law principle in this agency's activity is researched in the paper. A range of subjects of control over the activity of the Security Service of Ukraine is defined and features of their activity in this area are analyzed. The expediency of including the National Security and Defense Council of Ukraine to the subjects of the control and coordination over the activity of the Security Service of Ukraine is grounded.

The state of legislative provision of control over the activity of the Security Service of Ukraine is researched. The main problems existing in the area of legal regulation are distinguished based on the analysis of key legal acts' content. It is emphasized that in order to ensure effective parliamentary control the mechanism of control over the activity of the Security Service of Ukraine realized by the corresponding Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine requires legislative regulation.

Keywords: rule of law, control, Security Service of Ukraine, parliamentary control, public control.

УДК [342.95:342.7–053](477)

Н. В. КОЛОМОЄЦЬ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права та процесу

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

У контексті принципів та положень адміністративного права досліджено становлення нормативно-правової бази захисту прав дитини в Україні та вплив на її розвиток норм і стандартів міжнародного права. Здійснено спробу детально розкрити принципи адміністрування в механізмі реалізації прав дитини в Україні. Обґрунтовано зв'язок захисту прав дитини в Україні з предметом вивчення адміністративного права.

Ключові слова: права дитини, статус дитини, інтереси дитини, адміністрування, правовий захист, сімейна політика.

Забезпеченню прав дитини в Україні в умовах сьогодення приділяється значна увага як з боку держави та громадських організацій, так і з боку міжнародної спільноти. Значним поштовхом на шляху до цього стали, по-перше, кризова гуманітарна ситуація на сході країни і, по-друге, посилення євроінтеграційних процесів, що відбуваються у зв'язку з цим у нашій державі, а також міжнародне співробітництво в усіх сферах суспільних відносин.

У світі основним принципом ставлення до дитини вважається принцип найвищих інтересів дитини [1, с. 34–35]. У преамбулі Європейської конвенції про здійснення прав дітей (Страсбург, 25 січня 1996 р.) зазначено, що держави, які підписали цю Конвенцію, переконані, що діти повинні мати можливість реалізовувати свої права. Значить, права та найвищі інтереси дітей мають враховуватися та підтримуватися. Існує ціла низка міжнародних нормативно-правових актів, які закріплюють права дитини та особливий порядок їх захисту. У першу чергу це Де-

кларация прав дитини (резолюція 1386 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р.) та Конвенція про права дитини (прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р.). Дата підписання Конвенції Україною – 21 лютого 1990 р. ратифіковано її відповідною постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ. Конвенцію набула чинності для України 27 вересня 1991 р., у зв'язку з цим міжнародні стандарти, які визначають правове становище дітей, мають юридичну силу на території України.

Із підписанням Конвенції нашою державою вона взяла на себе зобов'язання вжити необхідних законодавчих, адміністративних і просвітницьких заходів щодо забезпечення прав та інтересів дітей. Отже метою статті є теоретичне осмислення ролі основоположних засад адміністративного права в механізмі реалізації захисту прав дитини в нашій державі.

На національному рівні органами державної влади на сьогодні здійснено вже чимало,